

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Επιβλέπων καθηγητής: Νικόλαος Τζιφάκης

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ 2017

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή Νικόλαο Τζιφάκη, για την άρτια συνεργασία, τη συμβολή του στη διατύπωση του ερευνητικού ερωτήματος, καθώς και για το πνεύμα ακαδημαϊκής ελευθερίας το οποίο χαρακτήρισε όλη την πορεία συγγραφής της διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης την οικογένειά μου, η οποία στηρίζει όλες τις προσπάθειές μου και έχει συμβάλει καθοριστικά στον προσανατολισμό μου στα μέχρι στιγμής επιλεχθέντα πεδία σπουδών.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν στην ανεύρεση της κατάλληλης βιβλιογραφίας για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	- 1 -
Πίνακας Περιεχομένων	- 2 -
Εισαγωγή.....	- 3 -
Κεφάλαιο Πρώτο	- 5 -
1.1 Διεύρυνση και Δυτικά Βαλκάνια	- 5 -
1.2 Κριτήρια Διεύρυνσης και Αναπτυξιακή Βοήθεια.....	- 5 -
1.3 Εταιρική Σχέση με Κόσοβο και Σερβία	- 8 -
Κεφάλαιο Δεύτερο	- 10 -
2.1 Ανάλυση Σχέσεων Σερβίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης	- 10 -
2.2 Νέα εποχή στις Σχέσεις Σερβίας και Κοσόβου.....	- 11 -
2.3 Σχέσεις Σερβίας με Βοσνία και Κροατία	- 15 -
2.3.1 Σχέσεις Σερβίας-Βοσνίας: Βελτιωμένες οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών	- 16 -
Κεφάλαιο Τρίτο	- 23 -
3.1 Κόσοβο : Ένα προφίλ της εν δυνάμει υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην ΕΕ.	- 23 -
3.2 Σχέσεις Κοσόβου με Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ και Αλβανία	- 25 -
3.2.1 Σχέσεις Κοσόβου-Μαυροβουνίου: Εγκαθίδρυση Διπλωματικών Σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.....	- 25 -
3.2.2 Σχέσεις Κοσόβου-ΠΓΔΜ: Αναγνώριση και έπειτα σύναψη διπλωματικών σχέσεων .	- 27 -
3.2.3 Σχέσεις Κοσόβου-Αλβανίας: Νέο κεφάλαιο στις μεταξύ τους σχέσεις.....	- 29 -
3.3 Μία αποτίμηση της πορείας προς το " όνειρο "	- 31 -
Συμπεράσματα	- 33 -
Βιβλιογραφία.....	- 35 -

Εισαγωγή

Οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ευρισκόμενες κάτω από ολοκληρωτικά καθεστώτα, δεν ακολούθησαν τα πρότυπα ανάπτυξης της ελεύθερης αγοράς. Η ολοκληρωτική κατάσταση που προϋπήρχε στη διάρκεια του ψυχρού πολέμου και ένα σωρό πολεμικές, εθνικιστικές διαφορές και εξεγέρσεις αποσταθεροποίησαν εντελώς το κλίμα. Το γεγονός επίσης ότι απουσίαζε παντελώς μια δημοκρατική διακυβέρνηση των κρατών αυτών, επιδείνωσε την περίοδο της μετάβασης τους. Οι κυβερνήσεις τους φάνηκαν εντελώς αδύναμες να υποστηρίξουν ένα τέτοιο εγχείρημα προς την σταθερότητα αυτών των κρατών.

Οι χαλαροί δεσμοί ανάμεσα στα κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης τελικά αποκαλύπτουν ότι οι χώρες δεν θεωρούσαν ότι αποτελούν μέλη μιας ενιαίας περιφερειακής οντότητας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση γέννησε τον στόχο της ευρωπαϊκής προοπτικής όλων των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και θα τον διατηρήσει αν δοθούν ξεκάθαρα και ενθαρρυντικά πολιτικά μηνύματα από αυτήν για την ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών.

Πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας. Προκειμένου να επιτύχει αυτό το στόχο και να παροτρύνει τις χώρες να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις απαραίτητες για την πολιτική σταθεροποίηση και για την οικονομική ανάπτυξή τους, η Ε.Ε. ως κίνητρο προσφέρει την προοπτική ένταξης στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Η ευρωπαϊκή τους προοπτική είναι και αυτή που συνέδεσε τα κράτη στο να ακολουθήσουν μια κοινή πορεία.

Στην ενταξιακή πορεία μιας χώρας θεωρούνται πολύ σημαντικές και οι σχέσεις καλής γειτονίας που αναπτύσσει η χώρα με τις χώρες από το άμεσο περιβάλλον της. Σχετικά με τη Σερβία και το Κόσοβο προκειμένου να προχωρήσει η διαδικασία για την ένταξη τους στην ευρωπαϊκή οικογένεια θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν πολλά προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις. Το αίτημα του Κοσόβου για ανεξαρτησία σε συνδυασμό με τις πολιτικές εθνοκάθαρσης και τον ακραίο εθνικισμό της Σερβίας είναι από τα βασικά προβλήματα ανάμεσα στις δύο χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με δεδομένη την επιτυχημένη πολιτική της επιρροή στην Κεντρική Ευρώπη θεωρείται ως η μόνη λύση για τον εκδημοκρατισμό και την πολιτική εξομάλυνση των χωρών του βαλκανικού χώρου. Επισημαίνει τις ατέλειες και ελλείψεις και επιδεικνύει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, καθορίζοντας πολιτικές προτεραιότητες,

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

χρηματοδοτώντας εκσυγχρονιστικές αλλαγές και παρεμβαίνοντας δυναμικά όπου χρειάζεται έχοντας σαν κεντρικό στοιχείο στην σχέση της με τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, την πλήρωση των κριτηρίων που η ίδια θέτει για την ένταξη αυτών στους κόλπους της¹.

Τα κριτήρια που πρέπει να εκπληρώσει μια χώρα προκειμένου να ενταχθεί στην ένωση ευρέως είναι γνωστά ως «Τα κριτήρια της Κοπεγχάγης». Αυτά περιλαμβάνουν αλλαγές που θα πρέπει να κάνει μία χώρα σε οικονομικοπολιτικό επίπεδο και στο επίπεδο του κοινοτικού κεκτημένου.

Ο ρυθμός σύνδεσης και ένταξης στην Ε.Ε. κάθε χώρας από την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων εξαρτάται από μία σειρά κριτηρίων. Ανάμεσα σε αυτά είναι και τα κριτήρια της Κοπεγχάγης καθώς και η βούληση των πολιτικών δυνάμεων της υποψήφιας χώρας να εφαρμόσουν τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Η Σερβία θα πρέπει να προχωρήσει στην εξομάλυνση των σχέσεων της με το ανεξάρτητο κράτος του Κοσόβου. Αυτό θα γίνει όταν η Σερβία αναγνωρίσει επίσημα το Κόσοβο σαν ένα ανεξάρτητο κράτος.

Στην παρούσα εργασία κύριος σκοπός είναι η ανάλυση της συνολικής προόδου που έχουν επιτύχει η Σερβία και το Κόσοβο στην πορεία τους προς την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το κριτήριο το οποίο θα δώσουμε έμφαση είναι αυτό των διμερών σχέσεων των χωρών αυτών. Πιο συγκεκριμένα δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση και σε ιστορικά γεγονότα πρώτα θα εξετάσουμε την έννοια της διεύρυνσης και των κριτηρίων σε συνδυασμό με τα Δυτικά Βαλκάνια. Στη συνέχεια θα προχωρήσουμε στις κινήσεις της Σερβίας που σκοπό έχουν την επίλυση των γειτονικών της διαφορών. Υπάρχει βελτίωση στις σχέσεις της με το Κόσοβο και πια η κατάσταση στις σχέσεις με Βοσνία και Κροατία αντίστοιχα ; Τέλος θα εξετάσουμε τις κινήσεις του Κοσόβου που δείχνουν τις σχέσεις του με Αλβανία, Μαυροβούνιο και την ΠΓΔΜ.

1 Όθωνας Αναστασάκης, «Τα Δυτικά Βαλκάνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα πολιτικά κριτήρια», Καθημερινή, 20 Απρ. 2008.

Κεφάλαιο Πρώτο

1.1 Διεύρυνση και Δυτικά Βαλκάνια

Με τον όρο διεύρυνση της Ε.Ε. εννοούμε τη διαδικασία επέκτασης της Ε.Ε. μέσω της ένταξης σε αυτήν νέων Κρατών-Μελών. Η διεύρυνση με άλλα λόγια μπορεί να οριστεί ενεργητικά ως απόφαση της Ε.Ε. να ανοίξει τους κόλπους της σε νέα μέλη.

Σε ότι αφορά τη διεύρυνση της Ε.Ε. προς τα Βαλκάνια, η πολιτική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής θεωρείται από τα κράτη ότι πρέπει να έχει ως προοπτική της την ολοκλήρωσή της μέσα στην Ε.Ε., πορεία όμως μακροχρόνια και πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δύσκολη. Η προοπτική της ένωσης των Βαλκανίων με την Ε.Ε. αποτελεί ένα ισχυρό κίνητρο για την εσωτερική κοινωνική και πολιτική ανασυγκρότηση των χωρών. Η Ε.Ε. είναι ένας οργανισμός με εμπειρία στην οικονομική σταθερότητα, στην ελεύθερη αγορά, και στην ανάπτυξη υποδομής, εμπειρία πολύτιμη για τα νέα κράτη στα Βαλκάνια. Η Ε.Ε. έχει ότι απαιτείται για να βοηθήσει τις Βαλκανικές χώρες να κάνουν το οικονομικό τους ξεκίνημα και πρέπει να θέσει στη δική της ευθύνη την ανασυγκρότηση των Βαλκανίων. Αποτελεί σήμερα έναν πόλο όπου κυριαρχεί ένα πλέγμα αρχών και αξιών για τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική συνοχή, την πολιτική και κοινωνική αλληλεγγύη, τον πολιτισμό, την ανοχή της διαφοράς και την ελευθερία της σκέψης.

1.2 Κριτήρια Διεύρυνσης και Αναπτυξιακή Βοήθεια

Τον Ιούνιο του 1993 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης υπήρξε μια μεγάλη συμφωνία μεταξύ όλων των κρατών-μελών. Η συμφωνία περιελάμβανε την ενταξιακή πορεία χωρών της ΚΑΕ υπό την προϋπόθεση της εφαρμογής ορισμένων οικονομικών και πολιτικών κριτηρίων. Τα κριτήρια ένταξης που τέθηκαν βάσει των παραπάνω

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

προϋποθέσεων, αναφέρονται ως κριτήρια της Κοπεγχάγης². Μέσα σε αυτά τα κριτήρια περιλαμβάνονται η σταθερότητα των θεσμών που να εγγυάται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων που υπάρχουν στο εσωτερικό της χώρας (πολιτικό κριτήριο). Επιπρόσθετα σημαντικό στοιχείο είναι η λειτουργία της οικονομίας (οικονομικό κριτήριο) αλλά και η ικανότητα ενός κράτους να αναλάβει υποχρεώσεις που συνδέονται με την ιδιότητα του μέλους, συμπεριλαμβανομένης της προσχώρησης του στους σκοπούς της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης (κριτήριο υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου). Τέλος το κράτος μαζί με όλες τις απαιτούμενες αλλαγές θα πρέπει να έχει προχωρήσει και στην αναδιάρθρωση των δομών της διοίκησης του σύμφωνα με τις υποδείξεις της Ε.Ε. (διοικητικό κριτήριο). Αυτά αποτελούν και τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται οποιαδήποτε περαιτέρω πολιτική πάνω στην ένταξη των υποψηφίων χωρών και αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύνδεση της επικείμενης διεύρυνσης με τις υπόλοιπες πολιτικές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το 1999 η Ε.Ε. αναθέωρησε τη στρατηγική της και προσπάθησε να παρουσιάσει ένα νέο μείγμα πολιτικής που συνδύαζε τη διμερή με τη πολυμερή προσέγγιση, δηλαδή αφενός την ένταξη στις κοινοτικές δομές και αφετέρου την ενίσχυση της συνεργασίας σε επίπεδο Νοτιανατολικής Ευρώπης³. Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 533/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων την ίδια μέθοδο με αυτήν που ακολούθησε για τα νέα κράτη μέλη και χώρες που προσχώρησαν⁴.

Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης αποτελεί το βασικό πολιτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις σχέσεις της με τα Δυτικά Βαλκάνια. Η Ένωση συμβάλλει σταθερά όχι μόνο στη σταθερότητα και την ευημερία των χωρών αυτής της περιοχής, αλλά και στη σταδιακή εναρμόνιση των νομικών και οικονομικών συστημάτων τους με τα αντίστοιχα δικά της. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη μιας χώρας στη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης, είναι η αποδοχή της αρχής της αιρεσιμότητας, ότι δηλαδή

2 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης (Ιούνιος 1993)-Συμπεράσματα της Προεδρίας, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_el.htm.

3 The Club of Three and Bertelsmann Stiftung, "The Balkans and the European Responsibilities, Conference Report, 2000, pp 19-20

4 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 533/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, για τη σύναψη ευρωπαϊκών εταιρικών σχέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R0533:20080318:EL:PDF\(12/9/2009\)](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R0533:20080318:EL:PDF(12/9/2009)).

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

πλεονεκτήματα κοινοτικής πολιτικής θα χορηγούνται ως ανταμοιβή στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων εφόσον αυτές τηρούν τις προϋποθέσεις της διαδικασίας⁵. Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης πέραν του ότι προσφέρει ένα θεσμοθετημένο πλαίσιο εμπορικών σχέσεων, αναπτυξιακής βοήθειας και προώθησης των ευρωπαϊκών αξιών και νορμών, προχωράει ένα βήμα παραπέρα και καινοτομεί με την επιπλέον αναγνώριση της ιδιότητας του εν δυνάμει υποψήφιου μέλους της Ε.Ε⁶. Τέλος μέσω της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης προσφέρεται μια σταθερή και νομιμοποιημένη βάση συνεργασίας για την εγκαθίδρυση της ειρήνης, της σταθερότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Επίσης καθορίζονται ξεκάθαρα οι στόχοι και οι δράσεις στους τομείς υποστήριξης ενώ απαιτείται και μία επίσημη δέσμευση από μέρους των χωρών για μια εποικοδομητική συνεργασία.

Ως μέσο υλοποίησης της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και ως μέσο διασφάλισης της τήρησης των κριτηρίων της Κοπεγχάγης λειτουργούν οι εταιρικές σχέσεις ανάμεσα στις χώρες και στην Ε.Ε. Προσφέρουν ένα πλαίσιο για τις μεταρρυθμίσεις που πρόκειται να αναληφθούν και για τις απαιτήσεις που πρέπει να ικανοποιηθούν, καθώς και ένα δημοσιονομικό πλαίσιο⁷. Οι ενδιαφερόμενες χώρες καθορίζουν, από την πλευρά τους, σχέδια δράσης μαζί με χρονοδιάγραμμα και συγκεκριμένα μέσα με τα οποία προτίθενται να ικανοποιήσουν αυτές τις απαιτήσεις. Οι εταιρικές σχέσεις τροποποιούνται ανάλογα με την επιτευχθείσα πρόοδο, τις νέες προτεραιότητες και ανάγκες που οφείλουν να καλυφθούν, αποτελούν δηλαδή ελαστικά μέσα. Οι εταιρικές σχέσεις συμβάλλουν στην εξέλιξη και την ενδυνάμωση των πολιτικών σχέσεων μεταξύ των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων και της Ε.Ε⁸.

Εκτός από αυτούς τους δύο μηχανισμούς η Ε.Ε. έχει δημιουργήσει και τις περιοδικές εκθέσεις καθώς και το έγγραφο στρατηγικής μαζί με το χάρτη πορείας⁹. Οι πρώτες είναι εκθέσεις που συντάσσονται σε ετήσια βάση από την Επιτροπή και υποβάλλονται στο Συμβούλιο της Ε.Ε. Περιγράφουν την πρόοδο που επιτυγχάνεται κάθε χρόνο από κάθε

5 European Commission, "Regional Strategy Paper 2002-2006, CARDS Assistance Programme to the Western Balkans", pp 10

6 David Dhinnemore, "Stabilisation and Association Agreements: Europe Agreements for the Western Balkans?", European Foreign Affairs, Vol. 8, 2003, pp.77-103

7 Ομοίως με παραπομπή 6

8 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Επανεξέταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, <http://eur-lex.europa.eu>, Βρυξέλλες 18.11.2015

9 COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, THE EU'S ENLARGEMENT POLICY, <http://eur-lex.europa.eu>, Brussels, 9.11.2005

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

υποψήφια χώρα, προκειμένου να χρησιμεύσουν ως βάση των αποφάσεων για τις διαπραγματεύσεις. Ο δεύτερο είναι από τους πιο πρόσφατους μηχανισμούς προ-ενταξιακής πολιτικής. Το έγγραφο στρατηγικής είναι μια συνολική έκθεση για την πρόοδο που σημείωσε κάθε υποψήφια χώρα και περιέχει εκτός αυτού εκθέσεις για το σύνολο της πολιτικής της διεύρυνσης της Ε.Ε. Ο Χάρτης Πορείας είναι ένα χρονοδιάγραμμα προσανατολισμού για να κλείσουν τα κεφάλαια των διαπραγματεύσεων, για τη χρηματοδότηση των υποψηφίων χωρών και για τους άλλους τομείς.

Τέλος μέσω των διαπραγματεύσεων προσχώρησης καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες κάθε υποψήφια χώρα θα ενταχθεί στην Ε.Ε. και οι όροι υπό τους οποίους θα υιοθετήσει, θα εφαρμόσει και θα επιβάλλει το κοινοτικό κεκτημένο.

1.3 Εταιρική Σχέση με Κόσοβο και Σερβία

Μέχρι σήμερα έχουν συναφθεί εταιρικές σχέσεις με την Αλβανία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, συμπεριλαμβανομένου και του Κοσσυφοπεδίου. Το Συμβούλιο στην απόφασή του, (Απόφαση 2008/213) διατύπωσε τα προβλήματα και τις προτεραιότητες που πρέπει να υλοποιηθούν ανάμεσα στις σχέσεις Ε.Ε.-Σερβίας συμπεριλαμβανομένου και του Κοσόβου¹⁰. Η πρόοδος στην διαδικασία της ένταξης ενός κράτους στην ευρωπαϊκή οικογένεια είναι καθαρά αρμοδιότητα του ίδιου του κράτους. Αυτό θα πρέπει να πάρει και τις τελικές αποφάσεις σύμφωνα με τα κριτήρια διεύρυνσης που θέτει η Ε.Ε. στα κράτη που έχουν την θέληση να ενταχθούν.

Στην περίπτωση της Σερβίας ένα από τα βασικότερα ζητήματα είναι η τήρηση των κανόνων της ΣΣΣ καθώς και η συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Στο κομμάτι των πολιτικών κριτηρίων σοβαρό ζήτημα είναι η δημιουργία ενός δημοκρατικού κράτους καθώς και η τήρηση όλων των κανόνων που απορρέουν από αυτό (σύνταγμα, κοινοβούλιο κ. α). Στα οικονομικά κριτήρια, μεγάλη έμφαση δίνεται στην εφαρμογή μιας σταθερής

10 72008/213/EK: Απόφαση του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2008, για τις αρχές, τις προτεραιότητες και τις προϋποθέσεις που εμπεριέχονται στην εταιρική σχέση προσχώρησης με τη Σερβία συμπεριλαμβανομένου του Κοσσυφοπεδίου, όπως ορίζεται στην απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 10ης Ιουνίου 1999 και για την κατάργηση της απόφασης 2006/56/EK, [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF\(3/11/2009\)](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF(3/11/2009)).

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

δημοσιονομικής πολιτικής, τη μεταρρύθμιση και διαχείριση των δημοσίων οικονομικών και σε μία σταθερή νομισματική πολιτική. Τέλος στο κομμάτι των ευρωπαϊκών κανόνων, όπως για παράδειγμα ζητήματα ασφάλειας η Σερβία πρέπει να αλλάξει στάση και να ακολουθήσει το κοινοτικό κεκτημένο που υποδεικνύεται από την ένωση και ακολουθείται από όλα τα κράτη-μέλη.

Κεφάλαιο Δεύτερο

2.1 Ανάλυση Σχέσεων Σερβίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στις 29 Απριλίου 2008, η Ε.Ε. και η Σερβία υπέγραψαν τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ). Μέσα σε αυτή τη συμφωνία περιλαμβάνονταν και μια ενδιάμεση συμφωνία για το εμπόριο και συναφή εμπορικά θέματα. Την 1η Ιανουαρίου 2008, τέθηκε σε ισχύ μία νέα συμφωνία η οποία αφορούσε τη διευκόλυνση για τη χορήγηση θεωρήσεων και μια νέα συμφωνία στις σχέσεις μεταξύ της Σερβίας και της Ε.Ε. Στις 18 Φεβρουαρίου 2008 το συμβούλιο έδωσε έγκριση για τη νέα ευρωπαϊκή εταιρική σχέση με τη Σερβία. Πλέον βασικό ρόλο ανάμεσα στις σχέσεις της Σερβίας με την Ε.Ε. έχει η διαδικασία του ενισχυμένου διαρκούς διαλόγου (ΕΔΔ).

Η Σερβία υπέβαλε την αίτηση ένταξης στην Ε.Ε. τον Δεκέμβριο του 2009 και απέκτησε καθεστώς υποψήφιας για ένταξη χώρας τον Μάρτιο του 2012. Έχοντας γίνει σπουδαία βήματα ανάμεσα στην Σερβία και το Κόσοβο για την εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών, στη συνεδρίασή του τον Ιούνιο 2013, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη σύσταση επιτροπής για έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Σερβία. Η ΣΣΣ ΕΕ-Σερβίας τέθηκε σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2013. Οι διαπραγματεύσεις με την Σερβία άνοιξαν επίσημα την 21η Ιανουαρίου 2014¹¹.

Η Σερβία διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην σταθερότητα της περιοχής και στις καλές σχέσεις μεταξύ των χωρών της περιοχής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει την Σερβία στην πορεία της προς την ένταξη ανεπιφύλακτα. Το γεγονός πως η Σερβία έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις ενισχύει την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρα¹². Με βάση τη συνεχή συνεργασία της με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία η επιτροπή θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να εφαρμόσει την ενδιάμεση συμφωνία και η Σερβία θα πρέπει να επιδείξει την ανάλογη θετική στάση στα φλέγοντα ζητήματα που την αφορούν.

Η Ε.Ε. έχει επανειλημμένα προωθήσει ότι το Κοσσυφοπέδιο έχει σαφή ευρωπαϊκή

11 André De Munter, "Τα Δυτικά Βαλκάνια", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ημερομηνία 12/2016, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html

12 Ομοίως με παραπομπή 11

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

προοπτική, όπως άλλωστε όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Η Ε.Ε. διατηρεί τις δεσμεύσεις της σε ότι αφορά τα θέματα που αφορούν την ευρωπαϊκή προοπτική του Κοσόβου. Μέσω της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, σύμφωνα με την Απόφαση 2008/213/ΕΚ του Συμβουλίου, η Σερβία πρέπει να υιοθετήσει ένα σχέδιο δράσης στο οποίο να παρουσιάζει τις λεπτομέρειες δράσης, καθώς και ένα χρονοδιάγραμμα για την τήρηση των προτεραιοτήτων της εν λόγω εταιρικής σχέσης¹³. Οι προτεραιότητες αυτές βασίζονται κυρίως στην τήρηση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης καθώς και των όρων της ΔΣΣ.

2.2 Νέα εποχή στις Σχέσεις Σερβίας και Κοσόβου

*Σύμφωνα με τον Daniel Serwer " η Σερβία θα πρέπει να προχωρήσει ακόμη περισσότερο και να συνάψει διπλωματικές σχέσεις με το Κοσσυφοπέδιο και την ανταλλαγή πρεσβευτών "*¹⁴.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί σκόπιμο και πολιτικά ασφαλές την ανάπτυξη διμερών σχέσεων με καθεμία από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ξεχωριστά. Είναι σημαντική η διαμόρφωση σε όλες τις χώρες της περιοχής ενός δημοκρατικού τόξου καθώς και η θέσπιση κανόνων που θα προωθούν την ελεύθερη οικονομία καθώς και την περιφερειακή συνεργασία. Η Ε.Ε. προτιμά τη διμερή προσέγγιση για διάφορους λόγους. Πρώτον διευκολύνει την επίλυση προβλημάτων μέσω της ανάδειξης των προβλημάτων για κάθε χώρα ξεχωριστά. Δεύτερον, η διμερής προσέγγιση εξειδικεύεται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας και τρίτον, απαιτεί περισσότερο χρόνο για να ολοκληρωθεί το συγκεκριμένο και λεπτομερειακό σχέδιο προετοιμασίας για την ένταξη. Με αυτό τον τρόπο, και η περιφερειακή συνεργασία μεταξύ των χωρών αντιμετωπίζεται με θετικό τρόπο και η Ε.Ε. προχωρά στην εφαρμογή της πολιτικής διεύρυνσης με βάση τη διμερή προσέγγιση¹⁵.

¹³ 72008/213/ΕΚ: Απόφαση του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2008, για τις αρχές, τις προτεραιότητες και τις προϋποθέσεις που εμπεριέχονται στην εταιρική σχέση προσχώρησης με τη Σερβία συμπεριλαμβανομένου του Κοσσυφοπεδίου, όπως ορίζεται στην απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 10ης Ιουνίου 1999 και για την κατάργηση της απόφασης 2006/56/ΕΚ,

[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF\(3/11/2009\)](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF(3/11/2009)).

¹⁴ Daniel Serwer, Συνέντευξη στην εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", Ημ. 26-1-13

¹⁵ N. Nikolaidis and R. Howse "This is my Europe : narrative as power", Journal of Common Market Studies 40(4), pp767-792

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Τα στοιχεία αυτά της αιρεσιμότητας, είναι αυτά που προβάλλουν και την διακρατική συνεργασία.

Στις 19 Απριλίου 2013 έπειτα από δέκα χρόνια από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, στις Βρυξέλλες, υπήρξε μια συμφωνία σταθμός για τις σχέσεις της Σερβίας με το Κόσοβο. Ήταν μία κίνηση που αμέσως αντιμετωπίστηκε με θετικό τρόπο από την Ε.Ε. Πρόκειται για μία συμφωνία που αναμενόταν να διευθετήσει την εθνοτική διαίρεση του Κοσόβου, το οποίο κήρυξε μονομερώς την ανεξαρτησία του το 2008, καθώς και για μία συμφωνία που θα προχωρούσε τις διαδικασίες για την ένταξη της Σερβίας στους κόλπους της ευρωπαϊκής οικογένειας.

Σύμφωνα με τον Ίβιτσα Ντάτσιτς " η συμφωνία ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις серβικές επιδιώξεις, όπως το δικαίωμα των σέρβων του Κοσόβου να διορίζουν τον αστυνομικό διευθυντή καθώς και τη λειτουργία δικαστηρίου που θα εκδικάζει σε δεύτερο βαθμό υποθέσεις πολιτών του Κοσόβου серβικής καταγωγής "¹⁶. Και ενώ ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος της Σερβίας έκαναν δηλώσεις, στην περιοχή των Βρυξελλών ξεκινούσαν οι δύσκολες συνομιλίες με το βλέμμα στραμμένο στην επίλυση των διαφορών ανάμεσα στις σχέσεις της Σερβίας και του Κοσόβου καθώς και στην πρόοδο των σχέσεων μεταξύ Σερβίας και Ε.Ε.

Η απόφαση της Ε.Ε να θέσει υπό πολιτική αιρεσιμότητα την πορεία των υποψήφιων προς ένταξη κρατών βοήθησε πολύ στην επίλυση διαφορών ανάμεσα σε κράτη. Η στρατηγική αυτή χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να πιεστούν τα υποψήφια κράτη και να πετύχουν με επιτυχία τους στόχους τους¹⁷. Η αιρεσιμότητα ανάλογα την κάθε περίπτωση μπορεί να είναι θετική ή αρνητική. Έτσι μαζί με το είδος της απόφασης ενός κράτους ενεργοποιείται και το αντίστοιχο είδος αιρεσιμότητας.

Στη συνεδρίαση που πραγματοποιήθηκε η αρμόδια για το διάλογο με το Βελιγράδι υπουργός του Κοσόβου, Εντίτα Ταχίρι ανήγγειλε ότι η Πρίστινα ενδιαφέρεται να εξεταστεί και το θέμα του κωδικού κλήσης για το Κόσοβο καθώς και η ίδρυση δικαστηρίου στο βόρειο Κόσοβο. Από την άλλη πλευρά το Βελιγράδι επέμενε ο διάλογος να συνεχιστεί και τα συμφωνηθέντα να υλοποιηθούν¹⁸.

16 Βασίλης Δαλιάνης, Ιστορική συμφωνία μεταξύ Σερβίας και Κοσόβου, Εφημερίδα " ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ", Ημ.19-04-2013

17 Νικόλαος Τζιφάκης και Αστέρης Χουλιάρης, επιμ., Η Διεθνής Αναπτυξιακή Βοήθεια στα Βαλκάνια: Οι Αντιφάσεις της Γενναιοδωρίας, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2007.

18 " Βρυξέλλες: Ξεκινούν οι δύσκολες συνομιλίες μεταξύ Σερβίας-Κοσόβου ", Εφημερίδα " ΤΟ ΒΗΜΑ,

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Την ίδια χρονιά υπήρξε ακόμα μία συμφωνία ορόσημο για τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Οι δυο πλευρές συμφώνησαν για την παραχώρηση περισσότερων δικαιωμάτων στους κατοίκους του βόρειου Κοσόβου σερβικής καταγωγής καθώς και για τη χρήση της συμβολικής γέφυρας της Μιτρόβιτσα, η οποία χωρίζει τους κατοίκους του Κοσόβου με τους Σέρβους. Επιπλέον υπήρξε μία συμφωνία στον τομέα της ενέργειας. Σύμφωνα με την επικεφαλής της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, Φεντερίκα Μογκερίνι οι λύσεις που επιτεύχθηκαν στις διαπραγματεύσεις " επιτρέπουν στις δυο πλευρές να προχωρήσουν στον ευρωπαϊκό τους δρόμο "¹⁹.

Η περιφερειακή συνεργασία αποτελεί ένα από τα κύρια στοιχεία της ΔΣΣ και είναι βασισμένη στο μοντέλο ολοκλήρωσης και συνεργασίας της Ε.Ε. Μέσα στα κύρια χαρακτηριστικά της εντάσσεται η προστασία των μειονοτήτων και η προώθηση κοινών λύσεων στον τομέα της ενέργειας και των μεταφορών²⁰. Η συνεργασία μεταξύ των χωρών είναι απαραίτητο στοιχείο στην προσπάθεια επιστροφής των προσφύγων και στον σεβασμό όλων εκείνων των στοιχείων που χαρακτηρίζουν μία τέτοια κίνηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ελευθερία έκφρασης των θρησκευτικών πεποιθήσεων καθώς και η διαφορετικότητα που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα σε αυτούς τους πληθυσμούς. Από την άλλη πλευρά απαιτείται μια ισχυρή περιφερειακή συνεργασία για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στην ενέργεια, την μεταφορά και το περιβάλλον.

Μετά τη συμφωνία στις Βρυξέλλες και οι δύο πλευρές δήλωσαν νικητές. Ο ηγέτης του Κοσόβου, Ίσα Μουσταφά δήλωσε ικανοποιημένος ενώ και σέρβος πρωθυπουργός Αλεξάνταρ Βούτσιτς μίλησε για μία μεγάλη επιτυχία: " Αυτές οι συμφωνίες είναι καλές για το σερβικό λαό του Κοσόβου, κυρίως για την ένωση των σερβικών κοινοτήτων "²¹. Ο διευθυντής του φόρουμ για τις εθνικές σχέσεις στη Σερβία, Ντούσαν Γιάνιτς δήλωσε χαρακτηριστικά " Υπάρχουν σαφώς δυσκολίες στην εφαρμογή των συμφωνιών. Είναι όμως σημαντικό να προχωρήσει η εξομάλυνση των σχέσεων Σερβίας και Κοσόβου "²².

Η διαχείριση των συνόρων οδηγεί στην στενή συνεργασία μεταξύ των χωρών για την μείωση των διασυνοριακών εγκλημάτων, την αύξηση του περιφερειακού και διεθνούς

Ημ.09-02-2015

19 "Συμφωνία «ορόσημο» για την ομαλοποίηση σχέσεων Σερβίας-Κοσόβου", ΣΚΑΪ.gr, Ημ. 26-08-2015

20 European Commission, "Regional Strategy Paper 2002-2006, CARDS Assistance Programme to the Western Balkans", pp 11

21 Μπάρι Κάνι / Διογένης Δημητρακόπουλος, " Συμφωνία Σερβίας-Κοσόβου με διαφορετικές ερμηνείες ", Capital.gr, Ημ. 26-08-2015

22 Ντούσαν Γιάνιτς, Συνέντευξη με τη Deutsche Welle, <http://www.dw.com>

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

εμπορίου και την εγκαθίδρυση της σταθερότητας και ασφάλειας των παραμεθόριων περιοχών. Η αποτελεσματική διαχείριση των συνόρων θα συμβάλει αφενός στην εξασφάλιση της ασφάλειας και ελευθερίας στην περιοχή και αφετέρου θα ενισχύσει το βιοτικό επίπεδο των λαών ²³.

Έπειτα από τη συμφωνία της 25ης Αυγούστου η Φεντερίκα Μογκερίνι φιλοξένησε τους κ. Βούτσιτς και Μουστάφα σε δείπνο εργασίας με κεντρικό θέμα την επίλυση των διαφορών των δύο χωρών με τη διαμεσολάβηση της Ε.Ε. Πριν από αυτή τη συνάντηση ο κ. Βούτσιτς είχε διευκρινίσει ότι η πλατφόρμα για το κεφάλαιο 35 που συνέταξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και παρέδωσε στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. περιέχει σημεία που προδικάζουν το καθεστώς του Κοσόβου και στρέφονται εναντίον των εθνικών συμφερόντων της Σερβίας. *“ Για τη Σερβία είναι χειρότερη λύση και από την επίσημη αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου ”*²⁴. Την ίδια στιγμή ο επικεφαλής του γραφείου της σερβικής κυβέρνησης για το Κόσοβο, Μάρκο Τζούριτς είπε ότι σε ό,τι αφορά την Γερμανία και το κεφάλαιο 35 απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη της Σερβίας στους κόλπους της Ε.Ε. είναι η επίσημη αναγνώριση του Κοσόβου σαν ανεξάρτητο κράτος.

Παρά τις έντονες αντιδράσεις και τις δηλώσεις του κ. Βούτσιτς η Σερβία λίγο αργότερα θα βρεθεί ενώπιον ενός ιστορικού διλήμματος για το Κόσοβο. Για την Ε.Ε. η αναγνώρισή του Κοσόβου παραμένει απαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχιση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με το Βελιγράδι. Η αιρεσιμότητα είναι το σημαντικότερο στοιχείο στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εντάξει στους κόλπους της όλα τα κράτη μέλη²⁵. Σε αυτή τη περίπτωση η αιρεσιμότητα δεν χρησιμοποιείται με την θετική της χροιά αλλά ως κύρωση προς το υποψήφιο κράτος. Η Σερβία θα πρέπει να αναγνωρίσει το Κόσοβο προκειμένου να προχωρήσει προς το " ευρωπαϊκό όνειρο ". Σύμφωνα με τον Dimitar Bechev " *Παρά το γεγονός ότι ο ρόλος της Ε.Ε. είναι περισσότερο αισθητός όταν παίζει το παιχνίδι του καρότου & του ραβδιού, η έμμεση επιρροή μέσω της περιφερειακής συνεργασίας δεν πρέπει να υποτιμάται* "²⁶.

Σε κοινή διάσκεψη στο Βελιγράδι, όλα τα θεσμικά και κρατικά όργανα της Σερβίας

23 Frank Schimmelfennig and Hanno Scholtz, "EU Democracy Promotion in the European Neighbourhood", European Union Politics, 27-02-2008, Volume 9 (2), pp 187–215

24 "Ένταξη στις σχέσεις Σερβίας - Κοσόβου", Εφημερίδα " Η ΑΥΓΗ ", Ημ. 14-10-2015

25 Ιωάννης Αρμακόλας και Θάνος Ντόκος, επιμ., Από τα Βαλκάνια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Προκλήσεις και Προοπτικές στον 21ο Αιώνα, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 2010.

26 Dimitar Bechev, "Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe", Journal of Southern Europe and the Balkans, Routledge Taylor and Francis Group, Volume 8, Number 1, April, 2006

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

ανακοίνωσαν την αντίθεση τους σε ενδεχόμενη ένταξη του Κοσόβου στον Εκπαιδευτικό Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO). Επίσης ανακοίνωσαν πως η Σερβία χωρίς να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσόβου θα συνεχίσει την πορεία της για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο ίδιο επίπεδο κινήθηκαν και οι δηλώσεις της κρατικής και εκκλησιαστικής ηγεσίας της Σερβίας καλώντας τα μέλη της UNESCO να μην στηρίξουν την ένταξη του Κοσόβου στον οργανισμό. Παρόλα αυτά, η Ευρωπαϊκή Ένωση με κίνητρο την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων προσπαθεί να αναγκάσει τη Σερβία να αναγνωρίσει το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος.

Το Δεκέμβριο του 2015 η διαδικασία για ένταξη της Σερβίας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπήκε στην τελική φάση. Στη διάρκεια της διακυβερνητικής διάσκεψης Σερβίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης άνοιξαν κεφάλαια 32 και 35, εκ των οποίων το πρώτο αφορά τον δημοσιονομικό έλεγχο και το δεύτερο την ομαλοποίηση των σχέσεων με το Κόσοβο. Το κεφάλαιο 35 θα παραμείνει ανοιχτό καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και θα καθορίζει την πορεία ολοκλήρωσης της διαδικασίας²⁷.

Εάν διαπιστωθεί παύση στις συνομιλίες για την διευθέτηση του ζητήματος του Κοσόβου θα μπορούν να διακοπούν και οι διαπραγματεύσεις για όλα τα άλλα ανοιχτά κεφάλαια. Η σερβική ηγεσία αναγνωρίζει τη σημαντικότητα αυτής της εξέλιξης διότι έτσι ανακινείται η διαδικασία για την ένταξη και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της χώρας. Η αντίδραση του προέδρου της Δημοκρατίας Τόμισλαβ Νίκολιτς ωστόσο υπήρξε πιο συγκρατημένη.

*" Η Σερβία άξιζε εδώ και καιρό αυτή την εξέλιξη, ωστόσο δεν υπάρχει χώρος για ευφορία. Έχουμε ανταποκριθεί στο παρελθόν σε πολύ δύσκολες προϋποθέσεις χωρίς να βλέπουμε έξοδο από το τούνελ "*²⁸. Επίσης έκανε ιδιαίτερη αναφορά στο κεφάλαιο 35, που αφορά το Κόσοβο δηλώνοντας χαρακτηριστικά: *" Αν το κλείσιμο του κεφαλαίου 35 προϋποθέτει αποδοχή της ανεξαρτησίας του Κοσόβου από τη Σερβία, τότε αυτό δεν θα γίνει ποτέ "*.

2.3 Σχέσεις Σερβίας με Βοσνία και Κροατία

27 " Σερβία: Έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση ", <https://left.gr>, Ημερομηνία 15.12.2015

28 Τόμισλαβ Νίκολιτς, Συνέντευξη στο σερβικό πρακτορείο ειδήσεων FONET, <http://www.fonet.rs>

2.3.1 Σχέσεις Σερβίας-Βοσνίας: Βελτιωμένες οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών

Σε μια κοινή συνάντηση που είχαν στο Καρατζόρτζεβο το Νοέμβριο του 2011 οι ηγέτες της Σερβίας, της Τουρκίας και της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης συμφώνησαν ότι οι τρεις χώρες στο μέλλον θα στηρίζονται στην πορεία προς την ένταξη, με βασικά χαρακτηριστικά των σχέσεων τους την ειλικρίνεια και την μη εισβολή ενός κράτους στα εσωτερικά κάποιου άλλου.

Ο πρόεδρος της Σερβίας μαζί με τους κ. Γκιουλ και Ραντμάνοβιτς είχε δηλώσει ότι προϋπόθεση για την ποιοτική συνεργασία θα είναι η εκρίζωση των προκαταλήψεων. "*Μαζί μπορούμε να αγωνιστούμε κατά των προκαταλήψεων που απορρέουν από τη δύσκολη ιστορία μας. Επιθυμούμε ολόκληρη η περιοχή να ενταχθεί το συντομότερο δυνατό στην Ε.Ε και αυτός είναι ο σημαντικότερος πολιτικός στόχος που τελικώς θα επιφέρει οφέλη στους πολίτες μας*"²⁹. Μάλιστα στη συνάντηση είχε λάβει επίσημη πρόσκληση να επισκεφθεί τη Βοσνία.

Δύο χρόνια μετά από αυτή την ιστορική συνάντηση για τις σχέσεις των χωρών που συμμετείχαν σε αυτή οι τρεις χώρες τον Μάιο 2013 ένωσαν για ακόμη μία φορά τις δυνάμεις τους αλλά αυτή τη φορά στην περιοχή της Άγκυρας. Ο Σέρβος πρόεδρος είχε δηλώσει πως η Σερβία δραστηριοποιείται έντονα με σκοπό την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας, ώστε η Νοτιοανατολική Ευρώπη να είναι πολιτικά και οικονομικά σταθερή. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης μάλιστα τόνισε ότι σκοπός της ήταν η ισχυροποίηση των σχέσεων μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν. Αναφερόμενος στις σχέσεις της Σερβίας και της Βοσνίας, ο πρόεδρος της Σερβίας είχε τονίσει ότι παρά το παρελθόν που επιβάρυνε πολύ τις δύο χώρες, επιθυμεί οι σχέσεις τους να είναι εταιρικές και να αναπτύσσονται δυνατά, κυρίως στους τομείς της οικονομίας.

" Η Σερβία τάσσεται υπέρ της συνεπούς εφαρμογής της ειρηνευτικής συμφωνίας του Ντέιτον και υπέρ μιας ενιαίας και κυρίαρχης Βοσνίας - Ερζεγοβίνης ως βάση σταθερότητας της περιοχής. Όσον αφορά το μέλλον της Βοσνίας, θεωρούμε ότι γι' αυτό πρέπει να αποφασίζουν οι πολίτες της, τη βούληση των οποίων εφαρμόζουν οι πολιτικοί ηγέτες, χωρίς ανάμειξη από άλλες πλευρές και στο πλαίσιο αυτό η Σερβική Δημοκρατία θα αποδεχθεί

²⁹ "Συνάντηση των ηγετών Σερβίας- Τουρκίας- Βοσνίας-Ερζεγοβίνης", <http://www.antinews.gr/>, Ημ. 26-4-2011

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

*κάθε συμφωνία, στην οποία θα καταλήξουν οι τρεις συστατικοί λαοί "*³⁰.

Η περιφερειακή συνεργασία είναι ουσιαστικά μία επέκταση της ίδιας της φιλοσοφίας της Ε.Ε. Η βαθύτερη συνεργασία με τις γειτονικές χώρες είναι μία πορεία για την εθνική και περιφερειακή σταθερότητα και ανάπτυξη. Αυτού του είδους η συνεργασία υπηρετεί το κοινό συμφέρον για όλες τις ενδιαφερόμενες χώρες³¹. Οι καλές σχέσεις ανάμεσα στις δύο αυτές χώρες καθώς και η διάθεση για συνεργασία έγιναν για ακόμα μία φορά φανερά στην κοινή συνάντηση που είχαν οι υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών στο Βελιγράδι τον Αύγουστο 2014.

*"Είμαστε αμοιβαία συνδεδεμένοι και είμαστε πολύ πιο ισχυροί μαζί από ό ,τι ξεχωριστά"*³² είχε δηλώσει χαρακτηριστικά ο κ. Ντάτσιτς. Επιπλέον στην συνάντηση είχε τονιστεί το ενδιαφέρον της Σερβίας για τη σταθερότητα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την οικονομική της ανάπτυξη. Επίσης δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη στήριξη που δίνουν η μία χώρα στην άλλη για την ένταξη τους στην Ε.Ε. Από την άλλη πλευρά ο υπουργός Εξωτερικών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναφερόμενος στο θέμα των σχέσεων των δύο χωρών είχε δηλώσει, ότι η χώρα του και η Σερβία αποτελούν μοντέλο περιφερειακής συνεργασίας και ότι στη συνάντηση δόθηκε έμφαση στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. *" Ενωμένοι στην περιοχή, εάν συνεργαστούμε, μπορούμε να κάνουμε πολλά περισσότερα "*³³.

Η περιφερειακή συνεργασία και οι σχέσεις καλής γειτονίας είναι βασικά στοιχεία για τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης, για αυτό παρακολουθούνται στενά σε όλα τα στάδια της διαδικασίας ένταξης από την Ε.Ε. Η επιδίωξη μιας ευρωπαϊκής πορείας από τις υποψήφιες χώρες είναι ο πιο ενδεδειγμένος τρόπος για να αντιμετωπιστούν τυχόν διαφορές και δύσκολα εθνοτικά ζητήματα. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο διάλογος προάγεται ως η κυριότερη μορφή επίλυσης των διαφορών³⁴.

Πέρα από τη συνάντηση των υπουργών εξωτερικών στο Βελιγράδι, ακόμα μία πραγματοποιήθηκε λίγο αργότερα μεταξύ μελών του τριμελούς προεδρείου της Βοσνίας και

30 "Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, το μεγαλύτερο επίτευγμα της τριμερούς συνεργασίας", Εφημερίδα "Η ΑΥΓΗ", Ημερομηνία 15-05-2013

31 European Commission, "Regional Strategy Paper 2002-2006, CARDS Assistance Programme to the Western Balkans", pp 11

32 "Βελτιωμένες οι διμερείς σχέσεις Σερβίας – Βοσνίας", <http://www.newsbeast.gr/>, Ημερομηνία 21-08-2014

33 Ομοίως με παραπομπή 32

34 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, 3210η σύνοδος του Συμβουλίου, Ημερομηνία 11-12-12, http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-12-517_el.htm

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Ερζεγοβίνης, με την πολιτική ηγεσία της Σερβίας, στην ίδια περιοχή. Στη νέα αυτή συνάντηση υπήρξε συμφωνία για υλοποίηση έργων που θα αφορούσαν τομείς όπως η ενέργεια, η στρατιωτική βιομηχανία και ο τουρισμός. Επιπρόσθετα συμφωνήθηκε η σύσταση ομάδων από κοινά μέλη για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των συμφωνηθέντων, ενώ για το φθινόπωρο υπήρξε συμφωνία για τη διεξαγωγή κοινής συνεδρίασης των κυβερνήσεων των δύο χωρών η οποία και πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος πολιτικής σταθερότητας και οικονομικής ευημερίας. Οι βάσεις αυτής της προσέγγισης είναι ο εκδημοκρατισμός των κρατών, η εδραίωση του κράτους δικαίου και ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των μειονοτήτων καθώς και η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας, μέσω της συνεργασίας των κρατών. Η συμμόρφωση των κρατών με τις παραπάνω προϋποθέσεις έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τη σύναψη συμφωνιών συνεργασίας με την Ε.Ε.³⁵

Στη συνεδρίαση του Νοεμβρίου έγινε επιπλέον προσπάθεια ενίσχυσης της οικονομικής συνεργασίας με στόχο τη σταθεροποίηση των σχέσεων των δύο χωρών, αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Ωστόσο πριν από την συνεδρίαση είχε προαναγγελθεί από το πρέσβη της Βοσνίας στο Βελιγράδι, Λάζαρ Μίρκιτς πώς *" Μετά τη συνάντηση θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε στην υλοποίηση έργων και στο κλείσιμο εκκρεμών ζητημάτων από την περίοδο του πολέμου, όπως είναι η διακρίβωση της τύχης αγνοουμένων, το ζήτημα των συνόρων, η κρατική περιουσία, η περιουσία επιχειρήσεων και πολιτών και οι παλιές αποταμιεύσεις σε ξένο συνάλλαγμα "*³⁶.

2.3.2.1 Στο κόκκινο οι σχέσεις Σερβίας-Κροατίας

Η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες έγινε στις 9 Σεπτεμβρίου 1996, μετά το τέλος του πολέμου για την ανεξαρτησία της Κροατίας. Από το 1918 ως το 1991, οι δύο χώρες αποτελούσαν τμήμα της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας.

35 Michael Emerson, Senem Aydın, Gergana Noutcheva, Nathalie Tocci, Marius Vahl and Richard Youngs, *The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood*, Centre for European Policy Studies, No. 223/July 2005, pp 4

36 Λάζαρ Μίρκιτς, Συνέντευξη στην εφημερίδα "Πολίτικα" του Βελιγραδίου, <http://www.politika.rs>

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Σήμερα μοιράζονται κοινά σύνορα αρκετών χιλιομέτρων. Μέχρι σήμερα το ζήτημα της απόδοσης ευθυνών σε συγκεκριμένα πρόσωπα παραμένει αγκάθι στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Δύο δεκαετίες μετά οι μνήμες των εγκλημάτων πολέμου στην περιοχή παραμένουν ζωντανές και επηρεάζουν την πορεία των σχέσεων των δύο χωρών. Πολλά ζητήματα παραμένουν ακόμη ανοικτά τόσο για τους Σέρβους όσο και για τους Κροάτες. Ζητήματα τα οποία πρέπει να επιλυθούν άμεσα διαφορετικά οι σχέσεις θα συνεχίσουν να δυναμώνουν την ήδη φορτισμένη ατμόσφαιρα.

Τον Οκτώβριο του 2013 οι πρόεδροι των δύο χωρών, έπειτα από συνομιλίες στο Βελιγράδι, προσπάθησαν τη συνέχεια ενός διαλόγου με σκοπό την επίλυση διαφόρων εκκρεμών ζητημάτων. Οι δυο τους δήλωσαν την στήριξη τους ο ένας στον άλλο και προσπάθησαν να επιλύσουν διαφορές του παρελθόντος. Πιο συγκεκριμένα δήλωσαν πώς παράσχουν πλήρη στήριξη στις κυβερνήσεις των δύο χωρών στην επίλυση των εκκρεμών ζητημάτων καθώς και στη βελτίωση της διμερούς τους συνεργασίας³⁷. Ο πρόεδρος της Σερβίας μάλιστα ανέφερε ότι το μεγάλο θέμα που επιβαρύνει τις σχέσεις των δύο χωρών είναι τα προβλήματα της σερβικής μειονότητας στην Κροατία. Από την άλλη πλευρά του ο κ. Γιοσίποβιτς είχε αναφέρει ως βασικό πρόβλημα το ζήτημα των αγνοουμένων .

Τα κράτη της περιοχής προκειμένου να κληθούν ατομικά από την Ε.Ε. να ξεκινήσουν διμερείς διαπραγματεύσεις για την υπογραφή μιας ΣΣΣ καλούνται να εκπληρώσουν μια σειρά από προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις που η Ε.Ε. έθεσε στα κράτη αυτά είναι: ο εκδημοκρατισμός των θεσμών τους, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εισαγωγή μεταρρυθμίσεων για την μετάβαση σε μια οικονομία της αγοράς, και η ενεργή συμμετοχή τους στην προσπάθεια ανάπτυξης της περιφερειακής συνεργασίας στα Δυτικά Βαλκάνια³⁸.

Στη διάρκεια συγκέντρωσης διαμαρτυρίας που διοργάνωσε το Σερβικό Ριζοσπαστικό Κόμμα (SRS), ο ακροδεξιός Σέρβος πολιτικός Βόισλαβ Σέσελι έκαψε κροατική σημαία θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να επηρεάσει Κροάτες αξιωματούχους. Η κίνηση αυτή όμως προκάλεσε έντονες αντιδράσεις τόσο στη Σερβία όσο και στην Κροατία με το κροατικό υπουργείο εξωτερικών να αποδίδει νότα διαμαρτυρίας στη διπλωματική αντιπροσωπεία της Σερβίας στην Κροατία, ανακαλώντας μάλιστα στο Ζάγκρεμπ για διαβουλεύσεις τον Κροάτη πρέσβη στη Σερβία.

37 "Στην ανάγκη συνεχούς διαλόγου συμφώνησαν οι πρόεδροι Σερβίας-Κροατίας", <http://newpost.gr>, Δημοσίευση 16 Οκτωβρίου 2013

38 Ερμιόνη Ντράνου, "Η Διεύρυνση Της Ε.Ε. Στα Δυτικά Βαλκάνια", Power Politics, Ημερομηνία 15-09-2015

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Λίγους μήνες αργότερα οι μνήμες της στρατιωτικής επιχείρησης "Καταιγίδα", με την οποία οι κροατικές ένοπλες δυνάμεις ανέκτησαν τον έλεγχο στο 18% της επικράτειας της Κροατίας που είχαν από το 1991 οι δυνάμεις των εξεγερθέντων Σέρβων της Κράινα, επανήλθαν για να επηρεάσουν για ακόμη μία φορά τις σχέσεις των δύο χωρών.

Στη στρατιωτική παρέλαση, αν και προσκλήθηκαν, δεν πήραν μέρος ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ, της Βρετανίας, της Γερμανίας και της Σλοβενίας. Ούτε στρατιώτες ούτε οχήματα των χωρών αυτών δεν πήραν μέρος παρά το γεγονός ότι η Κροατία είχε καλέσει όλα τα μέλη του ΝΑΤΟ να αποστείλουν εκπροσώπους τους. Το αποτέλεσμα αυτής της παρέλασης ήταν οι σχέσεις των δύο χωρών για μία ακόμα φορά να φτάσουν στο κόκκινο.

Κάθε ένα από αυτά τα κράτη της περιοχής, ανάλογα με την πρόοδο που έχει παρουσιάσει στην ικανοποίηση των προαναφερθέντων πολιτικών και οικονομικών προϋποθέσεων, προχωράει μεμονωμένα τόσο στην υπογραφή μιας Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Ε.Ε. όσο και στην υλοποίηση της συμφωνίας αυτής που θα το οδηγήσει στην ένταξη του στις ευρωπαϊκές δομές³⁹.

Η απόφαση της Κροατίας τον Σεπτέμβριο 2015 να κλείσει τις συνοριακές διαβάσεις με τη Σερβία για τη μεταφορά εμπορευμάτων άναψε φωτιά για μία ακόμα φορά στις σχέσεις των δύο χωρών με τη Σερβία να απαντάει με απαγόρευση εισαγωγών κροατικών προϊόντων. Η Κροατία, λόγω του μαζικού κύματος προσφύγων που εισέρχονταν στη χώρα έκλεισε συνοριακές διαβάσεις με τη Σερβία καθώς και απαγόρευσε την διέλευση φορτηγών σε αυτήν.

Ο πρωθυπουργός της Σερβίας Αλεξάνταρ Βούτσιτς κατηγόρησε την Κροατία ότι " με επιθετικά και απαράδεκτα μέτρα υπονόμωσε τις περιφερειακές σχέσεις και τη σταθερότητα, αρνούμενη να λάβει υπόψη το συνολικό πλαίσιο της διαδικασίας της περιφερειακής συμφιλίωσης, καθώς και ανοικτά και ανεπίλυτα προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν στις διμερείς μας σχέσεις "⁴⁰. Σε υψηλότερους τόνους ο υπουργός Εξωτερικών Ίβιτσα Ντάτσιτς δεν δίστασε να μιλήσει ακόμα και για σύγκρουση με την Κροατία. " Αν οι Κροάτες θέλουν σύγκρουση, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα "⁴¹.

39 Νικόλαος Τζιφάκης. "Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δυτικά Βαλκάνια", Ομιλία για την εκδήλωση του Κέντρου Ενημέρωσης και Προώθησης Κοινοτικών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, στο ΕΒΕΑ, 30 Μαΐου 2002

40 Σταύρος Τζίμας, "Στο «κόκκινο» οι σχέσεις Κροατίας - Σερβίας", Εφημερίδα " Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ", Ημερομηνία 01-10-2015

41 Ομοίως με παραπομπή 40

2.3.2.2 Ψυχρός πόλεμος μεταξύ Σερβίας και Κροατίας

Είκοσι χρόνια μετά τον πόλεμο Σερβίας-Κροατίας, οι δύο γειτονικές χώρες βρίσκονται σε κατάσταση ενός μεγάλου ανταγωνισμού με βασικό γνώμονα τα εξοπλιστικά. Το Ζάγκρεμπ έχει ανακοινώσει την πρόθεσή του να αποκτήσει αμερικανικά πυροβολικά συστήματα, ενώ το Βελιγράδι σχεδιάζει την αγορά ρωσικού αμυντικού εξοπλισμού.

Οι κινήσεις της Σερβίας και της Κροατίας στο πεδίο των εξοπλισμών ξεκάθαρα δείχνουν ότι η αντιπαλότητα που υπήρχε στις σχέσεις των δύο χωρών όχι μόνο δεν υποχωρεί αλλά επηρεάζεται αρνητικά. Τον προηγούμενο χρόνο η Κροατία ανακοίνωσε τα σχέδια της να αποκτήσει κινητά πυροβολικά συστήματα αμερικανικής προέλευσης. Ωστόσο, η Κροατία δεν αρκείται σε αυτά, αλλά σκοπεύει να παραγγείλει ακόμη βαλλιστικούς πυραύλους και εκτοξευτήρες πυραύλων μεγάλης εμβέλειας. Τα νέα κροατικά όπλα μπορούν θεωρητικά να πλήξουν οποιονδήποτε στόχο εντός της Σερβίας.

Ο εξοπλιστικός ανταγωνισμός ανάμεσα στις δύο χώρες έχει μάλλον συμβολικό χαρακτήρα. " *Παρά την εκτόξευση ρητορικών βλημάτων η πιθανότητα νέας ένοπλης σύγκρουσης είναι πραγματικά μικρή. Πρόκειται απλά για ένα είδος ψυχολογικού βαλκανικού πολέμου* " ⁴². Σε παρόμοιο μήκος κύματος κινείται και η ανάλυση του Κροάτη ειδικού Όζρεν Ζούνετς. " *Ούτε η Κροατία ούτε η Σερβία έχουν πολιτικούς, οικονομικούς, ηθικούς ή άλλους λόγους να δυσχεράνουν τις διμερείς τους σχέσεις. Τα ΜΜΕ διογκώνουν τεχνητά τις πιθανές αγορές εξοπλισμών. Επίσης ορισμένοι πολιτικοί βλέπουν στο θέμα τη δυνατότητα άντλησης πολιτικού οφέλους* " ⁴³.

Κροατία και Σερβία αντάλλαξαν για άλλη μια φορά, δηλητηριώδη βέλη. Αυτή τη φορά αφορμή υπήρξε η άρνηση του Βελιγραδίου να εξαναγκάσει τον σέρβο εθνικιστή ιδεολόγο Βόισλαβ Σέσελι, να παραστεί στην ανακοίνωση της απόφασης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου της Χάγης σε βάρος του, ο οποίος κατηγορείται για εγκλήματα πολέμου. Σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση της κροατικής κυβέρνησης αυτό συνιστά σοβαρή παραβίαση των διεθνών υποχρεώσεων ⁴⁴.

42 Νεμάνια Ρούγεβιτς, Κροατία και Σερβία στη μάχη των εξοπλισμών, <http://m.dw.com>, 16.01.2016

43 Ομοίως με παραπομπή 43

44 Άρης Καλλιριμτζής, "Παραμένει το «δηλητήριο» μεταξύ Κροατίας και Σερβίας", <http://m.dw.com>,

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Το νεότερο μέλος της Ε.Ε, η Κροατία, απειλεί πλέον ανοικτά την περαιτέρω πρόοδο της Σερβίας στις σχέσεις της με την Ε.Ε. και στην πρόοδο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Καμιά από τις δύο χώρες δεν θέλει να αγγίξει το σκοτεινό κεφάλαιο του παρελθόντος με αποτέλεσμα να επανέρχεται η ένταση στις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών.

31.03.2016

Κεφάλαιο Τρίτο

3.1 Κόσοβο : Ένα προφίλ της εν δυνάμει υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην ΕΕ.

Το Κόσοβο είναι εν δυνάμει υποψήφιο για την ένταξη στην Ε.Ε. Μετά τη μονομερή διακήρυξη ανεξαρτησίας του τον Φεβρουάριο του 2008, η Ε.Ε. δήλωσε ότι έχει σαφή ευρωπαϊκή προοπτική. Έχουν αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του όλα τα κράτη μέλη εκτός από πέντε (Κύπρος, Ελλάδα, Ρουμανία, Σλοβακία και Ισπανία). Από τις χώρες της περιοχής, η Σερβία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν έχουν αναγνωρίσει το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποφασισμένη να προχωρήσει στη διαδικασία της πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής. Το Κόσοβο όμως θα πρέπει να διασφαλίσει την δέσμευση του για την δημιουργία μίας δημοκρατικής και πολυεθνικής κοινωνίας. Η αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επιβολή του κράτους δικαίου στο Κοσσυφοπέδιο (EULEX Κοσσυφοπέδιο) επικουρεί όλα τα όργανα του Κοσσυφοπεδίου.

Το Κόσοβο είναι μία χώρα με εξαιρετικά χαμηλό μέσο όρο ηλικίας. Για τους νέους το εξωτερικό είναι μονόδρομος κυρίως γιατί έχουν εξαιρετικά μεγάλο πρόβλημα με την ανεργία, που φτάνει το 30%⁴⁵. Η ανεργία δε των νέων φτάνει το 55%, σύμφωνα με την στατιστική υπηρεσία του Κοσόβου. Όσοι είχαν τη δυνατότητα, έφυγαν στο εξωτερικό για σπουδές με πρώτους προορισμούς να είναι οι ΗΠΑ, Γερμανία και Ελβετία. Αυτές είναι και από τις πρώτες χώρες που αναγνώρισαν το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος, το 2008.

Τον Ιούνιο του 2012 εκδόθηκε χάρτης πορείας για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων διαβατηρίου και η επίτευξη ικανοποιητικής προόδου στην εκπλήρωση των κριτηρίων θα μπορούσε να οδηγήσει σε ταξίδια χωρίς θεώρηση για τους κατοίκους του

45 Αγγελική Κουγιάννου, "Οδοιπορικό της HuffPost Greece: Μύθοι και αλήθειες για το Κόσοβο. Ή όσα δεν γνωρίζετε", <http://www.huffingtonpost.gr>, 14-12-2014

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Κοσόβου στο εγγύς μέλλον⁴⁶. Αφού υπήρξε μια σημαντική συμφωνία μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας τον Απρίλιο του 2013 για την εξομάλυνση των σχέσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε την εκκίνηση διαπραγματεύσεων για τη σύναψη ΣΣΣ με το Κόσοβο το καλοκαίρι του 2013. Η ΣΣΣ υπογράφηκε στις 28 Οκτωβρίου 2015. Ωστόσο το μέλλον της ένταξης του Κοσόβου στην Ε.Ε. εξακολουθεί να εξαρτάται ως ένα βαθμό από την πορεία των συνομιλιών με την Σερβία προκειμένου η τελευταία να προχωρήσει στην αναγνώριση του.

Οι βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες του στηρίζονται σε κανόνες που καθορίζονται στην απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για την εξασφάλιση ενός κράτους ασφαλούς, δημοκρατικού και πολυεθνικού⁴⁷.

Οι κύριες προτεραιότητες, περιλαμβάνουν τον σεβασμό των αρχών της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων των πολιτών μίας δημοκρατικής περιοχής. Τα πολιτικά κριτήρια, επικεντρώνονται σε ζητήματα τρομοκρατίας και προστασίας των μειονοτήτων ενώ για τα οικονομικά κριτήρια, γίνεται λόγος στην διατήρηση υγιών δημοσιονομικών πολιτικών, τη δημιουργία μιας επίσημης αγοράς εργασίας καθώς και την ενίσχυση του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Τέλος οι ευρωπαϊκοί κανόνες, παραπέμπουν σε ζητήματα ασφάλειας και της εσωτερικής αγοράς. Στους τομείς αυτούς, το Κοσσυφοπέδιο θα πρέπει να καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με τις οδηγίες της Ε.Ε.

Το Κόσοβο μαζί με το Μαυροβούνιο είναι οι μόνες χώρες εκτός ευρωζώνης που χρησιμοποιούν το ευρώ χωρίς επίσημη συμφωνία. Σε αυτό μεγάλη υπήρξε η συμβολή της Γερμανίας. Μετά τη νατοϊκή επέμβαση στο Κόσοβο, νόμισμα της περιοχής κηρύχτηκε το γερμανικό μάρκο, το οποίο αντικαταστάθηκε αργότερα με το ευρώ. Ωστόσο, δεν συνέβη το ίδιο με το Βόρειο Κόσοβο το οποίο κατοικείται σχεδόν αποκλειστικά από Σέρβους, οι οποίοι επιμένουν να χρησιμοποιούν το δηνάριο.

46 André De Munter, "Τα Δυτικά Βαλκάνια", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ημερομηνία 12/2016, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html

47 2008/213/EK: Απόφαση του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2008, για τις αρχές, τις προτεραιότητες και τις προϋποθέσεις που εμπεριέχονται στην εταιρική σχέση προσχώρησης με τη Σερβία συμπεριλαμβανομένου του Κοσσυφοπεδίου, όπως ορίζεται στην απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 10ης Ιουνίου 1999 και για την κατάργηση της απόφασης 2006/56/EK, [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.douri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF\(3/11/2009\)](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.douri=OJ:L:2008:080:0046:0070:EL:PDF(3/11/2009))

3.2 Σχέσεις Κοσόβου με Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ και Αλβανία

3.2.1 Σχέσεις Κοσόβου-Μαυροβουνίου: Εγκαθίδρυση Διπλωματικών Σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών

Μία απλή επίσκεψη το 2006 που πραγματοποίησε στην Ποντγκόριτσα ο πρωθυπουργός του Κοσόβου, Αγκίμ Τσέκου, τον οποίο το Βελιγράδι κατηγορούσε για εγκλήματα πολέμου σε βάρος Σέρβων ήταν η αφορμή για μεγάλες εντάσεις στις σχέσεις μεταξύ Σερβίας και Μαυροβουνίου.

Ο πρωθυπουργός της Σερβίας εξέφρασε την άποψη ότι η αναφορά στο Κόσοβο ως γείτονας του Μαυροβουνίου στη διάρκεια των επαφών που είχε στην Ποντγκόριτσα ο Τσέκου έθιγε το πρόσωπο της Σερβίας. Σε απάντηση ο υπουργός εξωτερικών του Μαυροβουνίου είχε απορρίψει τις κατηγορίες του πρωθυπουργού της Σερβίας. Ο κ. Βλάχοβιτς είχε τονίσει ότι η προσέγγιση του Μαυροβουνίου στην επίλυση του προβλήματος του Κοσόβου ήταν κάτι που σε καμία περίπτωση δεν πρόσβαλε τη Σερβία από τη στιγμή μάλιστα που υπήρχε και αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα.

Δύο χρόνια μετά από αυτό το περιστατικό ένα ακόμα γεγονός ήρθε σαν ταφόπλακα στις σχέσεις ανάμεσα στη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Η κυβέρνηση του Μαυροβουνίου αναγνώρισε το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος, ενώ, η Σερβία ως ένδειξη διαμαρτυρίας αποφάσισε να απελάσει τον πρεσβευτή του Μαυροβουνίου. Ο Μαυροβούνιος υπουργός Εξωτερικών Μίλαν Ρούσεν σε συνέντευξη τύπου, μετά από τη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου είχε δηλώσει χαρακτηριστικά:

*" Η κυβέρνηση αποφάσισε ομόφωνα να αναγνωρίσει τη Δημοκρατία του Κοσόβου. Αυτή δεν είναι μια απόφαση κατά της Σερβίας, αλλά για το δικό μας μέλλον "*⁴⁸.

Στις 15 Ιανουαρίου 2010 Κόσοβο και Μαυροβούνιο θα προχωρήσουν σε μία πολύ σημαντική κίνηση για τη πορεία των μεταξύ τους σχέσεων. Με την ανταλλαγή επίσημων επιστολών μεταξύ των υπουργών εξωτερικών των δύο χωρών, οι δύο χώρες θα

48 "Μαυροβούνιο υπέρ Κοσόβου", ΣΚΑΪ.gr, Ημερομηνία 09-10-2008

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

προχωρήσουν στην εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων. Και πάλι η αντίδραση της Σερβίας από αυτή την κίνηση θα γίνει αισθητή από την πρώτη κιόλας στιγμή ανακαλώντας μάλιστα σαν ένδειξη αντίδρασης το Σέρβο Πρέσβη στο Μαυροβούνιο, χωρίς ωστόσο τα αποτελέσματα να είναι αισθητά από αυτή την κίνηση.

Η Ε.Ε. καλεί τα κράτη της Δυτικής Βαλκανικής να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για τη βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων καθώς και να εργαστούν για την ανάπτυξη της συνεργασίας στην περιοχή⁴⁹. Η περιφερειακή προσέγγιση θα οδηγήσει, στη σταδιακή συνεργασία της Ε.Ε. με τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων.

Έπειτα από επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ποντγκόριτσα, ο κ. Χοτζάι αυτός και ο ομόλογος του χαρακτήρισαν εξαιρετικές τις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών. Πιο συγκεκριμένα υποστήριξαν ότι σε μικρό χρονικό διάστημα θα αναγνωριζόταν με νόμο η εθνική κοινότητα των Μαυροβούνιων στο Κόσοβο. Η πρόταση νόμου, που αναμενόταν να ψηφιστεί ως το τέλος Μαρτίου, προέβλεπε την αναγνώριση για την κοινότητα των Μαυροβούνιων όλων των δικαιωμάτων που έχουν οι υπόλοιπες κοινότητες. Τέλος οι κ. Ρότσεν και Χοτζάι ανήγγειλαν ότι σύντομα το Μαυροβούνιο και το Κόσοβο θα υπέγραφαν διμερείς συμφωνίες συνεργασίας σε τομείς όπως αυτός της οικονομίας που κύριο στόχο θα είχαν την ανάπτυξη ολόκληρης της περιοχής.

Τα κράτη της Βαλκανικής έχουν δηλώσει την πλήρη αποδοχή των όρων και των προϋποθέσεων της ΔΣΣ και έχουν δεσμευτεί να συνεργαστούν για τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου στα Δυτικά Βαλκάνια, καθώς και για την υπογραφή περιφερειακών συμφωνιών στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων⁵⁰.

Έπειτα από τις δηλώσεις των δύο αντρών αρκετό καιρό αργότερα ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός εξωτερικών του Κοσόβου, πραγματοποίησε επίσκεψη στην Ποντγκόριτσα. Από εκεί είχε δώσει ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις Κοσόβου-Μαυροβουνίου αναφέροντας πως παραδοσιακά είναι καλές και μπορούν να αποτελέσουν πρότυπο στην περιοχή. *" Το Κόσοβο και το Μαυροβούνιο έχουν εξαιρετική συνεργασία που πρέπει να επιβεβαιωθεί και να αποτελέσει μοντέλο για άλλες χώρες της περιοχής. Οι ηγέτες του Κοσόβου και του Μαυροβουνίου συνεχώς επενδύουν στις σχέσεις αυτές που σήμερα*

49 Νικόλαος Τζιφάκης, Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δυτικά Βαλκάνια, ΕΒΕΑ, 30 Μαΐου 2002

50 Εύαγγελος Τέμπος, "Η Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι Πρώτες Αποτιμήσεις" <http://www.elesme.gr>.

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

αποτιμώνται θετικά από την πλευρά της διεθνούς κοινότητας. Εμείς δεν έχουμε μεταξύ μας κανένα ανοιχτό, προβληματικό ζήτημα, αλλά υπάρχουν κάποια που σταδιακά επιλύονται, ώστε να προχωρήσουμε γρηγορότερα στην ένταξη στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ " ⁵¹.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η περιφερειακή συνεργασία είναι έννοιες στενά αλληλένδετες⁵². Λίγους μήνες αργότερα από αυτή την επίσκεψη ο δήμαρχος του Ούλτσινι, παρουσία του προέδρου του Μαυροβουνίου, στη διάρκεια εκδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή απέμεινε τιμητικό τίτλο στους κ. Ράμα και Θάτσι τονίζοντας τη σημασία των κινήσεων των δύο αντρών στις πολύπλευρες σχέσεις του Μαυροβουνίου με την Αλβανία και το Κόσοβο, στην περιφερειακή συνεργασία και στη βελτίωση της θέσης των Αλβανών στο Μαυροβούνιο.

3.2.2 Σχέσεις Κοσόβου-ΠΓΔΜ: Αναγνώριση και έπειτα σύναψη διπλωματικών σχέσεων

Το 2008 η Βουλή της ΠΓΔΜ, με 85 ψήφους υπέρ, 16 αποχές και μόνον μία κατά (του βουλευτή του Δημοκρατικού Κόμματος Σέρβων), προχώρησε στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου έπειτα από αίτημα των δύο μεγάλων αλβανικών κοινοβουλευτικών κομμάτων της χώρας. Επίσης το αίτημα περιελάμβανε και την σύναψη διπλωματικών σχέσεων με το Κόσοβο. Το ψήφισμα αυτό το οποίο κατατέθηκε στη βουλή είχε τον τίτλο «Πρόταση ψηφίσματος για τις σχέσεις μεταξύ της Δημοκρατίας της Μακεδονίας και του Κοσόβου».

Σύμφωνα με τον υπουργό εξωτερικών της χώρας Αντόνιο Μιλόσοσκι " *Η κυβέρνηση αποφάσισε να αναγνωρίσει την εθνική κυριαρχία και την ακεραιότητα του Κοσόβου* " ⁵³. Ο κ. Μιλόσοσκι ανακοίνωσε μάλιστα ότι οι κυβερνήσεις των δύο χωρών ήταν σε σχετική επικοινωνία για να αναγνωρίσουν την ίδια ημέρα το Κόσοβο. Απέφερε ακόμη ότι η απόφαση αυτή δεν πρέπει να αντιμετωπισθεί από τη Σερβία ως μία εχθρική κίνηση. Την ίδια στιγμή οι ΗΠΑ χαιρέτισαν την αναγνώριση του Κοσόβου από την ΠΓΔΜ και το Μαυροβούνιο, εκτιμώντας ότι η απόφαση που έλαβαν οι κυβερνήσεις των δύο χωρών θα

51 Χασίμ Θάτσι, Συνέντευξη σε τηλεοπτική εκπομπή του κρατικού ραδιοτηλεοπτικού σταθμού του Μαυροβουνίου RTCG, <http://www.rtcg.me/lajmet/70003/lajmet-23102014.html>

52 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Τα Δυτικά Βαλκάνια, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html

53 "Τα Σκόπια αναγνώρισαν το Κόσοβο", Εφημερίδα "ΤΟ ΕΘΝΟΣ", Ημερομηνία 10-10-2008

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

ωφελήσει ολόκληρη την περιοχή.

Ο στρατηγικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Βαλκάνια είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για σταθερότητα, δημοκρατική ομαλότητα, λειτουργία των θεσμών, συνεργασία, ανάπτυξη και ευημερία, καθώς και η εκπλήρωση των σχετικών πολιτικών κριτηρίων ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη των χωρών στην Ε.Ε.⁵⁴ Ο δρόμος προς την Ε.Ε. περνάει μέσα από την υιοθέτηση κάποιων βασικών κανόνων που είναι αποφασισμένοι σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτοί έχουν να κάνουν με την δημοκρατία, το κράτος δικαίου, το σεβασμό των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων, την αλληλεγγύη και την οικονομία της αγοράς, το σεβασμό του διεθνούς δικαίου, το απαραβίαστο των διεθνών συνόρων και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων μέσω της περιφερειακής συνεργασίας.

Ένα χρόνο περίπου μετά την αναγνώριση του Κοσόβου οι δύο χώρες προχώρησαν στη σύναψη διπλωματικών σχέσεων αλλάζοντας με αυτό τον τρόπο τα δεδομένα στις μεταξύ τους σχέσεις. Η ΠΓΔΜ και το Κόσοβο επικύρωσαν συμφωνία για την οριοθέτηση των συνόρων τους, η οποία άνοιξε το δρόμο για τη σύναψη διμερών διπλωματικών σχέσεων, υπό τη συνταγματική ονομασία της ΠΓΔΜ⁵⁵. Σε κοινή τους δήλωση αναφέρονταν μεταξύ άλλων οι δύο πλευρές τάσσονται υπέρ της ενδυνάμωσης των φιλικών σχέσεων και του αμοιβαίου σεβασμού της εθνικής κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας.

Η συμφωνία αυτή των δύο χωρών όμως όπως φάνηκε πιο μετά δεν αποτέλεσε εμπόδιο ώστε να ξεσπάσει διαμάχη ανάμεσα τους. Η ΠΓΔΜ ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την απόφαση της Πρίστινας να επιβάλλει εμπάργκο στις εισαγωγές προϊόντων από την χώρα έκλεισε τα σύνορα με το Κόσοβο. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να δημιουργηθεί ένας εμπορικός "πόλεμος" μεταξύ ΠΓΔΜ και του Κοσόβου. Μάλιστα, λόγω του αποκλεισμού των συνόρων από μεταφορείς της ΠΓΔΜ, η κυβέρνηση του Κοσόβου κάλεσε τους πολίτες της να αποφεύγουν τα ταξίδια στην ΠΓΔΜ εξαιτίας της κατάστασης στα σύνορα. Η διαμάχη όμως δεν κράτησε για πολύ με τις δύο χώρες λίγες μέρες αργότερα να επιλύουν τις διαφορές τους και τα σύνορα να λειτουργούν και πάλι κανονικά. Άλλωστε το Κόσοβο είναι και ένας από τους κύριους εξαγωγικούς προορισμούς για τα προϊόντα της ΠΓΔΜ.

54 Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Περιφερειακή Προσέγγιση,

http://www.greekembassy.hu/greek/thematiki_enotita_1/policy%20in%20balkans.htm

55 Σύναψη διπλωματικών σχέσεων για ΠΓΔΜ και Κόσοβο, <http://www.skai.gr>, Δημοσίευση: 18/10/2009

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Η προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας είναι βασικό στοιχείο της πολιτικής της Ε.Ε. στα Δυτικά Βαλκάνια, καθώς πρώτον, ανοίγει το δρόμο για περιφερειακή σταθερότητα και ευημερία και δεύτερον, λειτουργεί ως όχημα για την προσέγγιση και μακροπρόθεσμα την ενσωμάτωση των χωρών της περιοχής στους ευρώ-ατλαντικούς θεσμούς⁵⁶. Η περιφερειακή συνεργασία σε συνδυασμό με τη συμβολή των οργάνων της Ε.Ε. είναι σε θέση να δράσουν καταλυτικά στην ενδυνάμωση της περιφερειακής συνοχής.

3.2.3 Σχέσεις Κοσόβου-Αλβανίας: Νέο κεφάλαιο στις μεταξύ τους σχέσεις

Η θέση της κυβέρνησης της Αλβανίας για το θέμα του τελικού καθεστώτος του Κοσόβου εκφράστηκε επίσημα στην ομιλία του υπουργού Εξωτερικών της Αλβανίας στη Γενική Συνέλευση το Σεπτέμβριο του 2005. Η Αλβανία υποστήριξε την ιδέα της υπό όρους ανεξαρτησίας του Κοσόβου.

Σύμφωνα με τον τότε υπουργό εξωτερικών της Αλβανίας κ. Μουσταφάι «*Το Κόσοβο αποτελεί ένα ξεχωριστό θέμα και η σχέση μας με τη Σερβία δεν εξαρτάται από αυτό*»⁵⁷. Όπως χαρακτηριστικά είχε πει η στάση της Αλβανίας για το θέμα του Κοσόβου οφείλεται "στην επιθυμία να δοθεί στο λαό του Κοσόβου μια καθαρή ιδέα για το μέλλον του. Αν οι κοσσοβάροι μπορούν να δουν στο τέλος του τούνελ τότε θα έχουν ένα κίνητρο παραπάνω για να δουλέψουν. Η σταθερότητα και η ειρήνη έρχονται όταν όλοι δουλεύουν και προσπαθούν για ένα ξεκάθαρο στόχο"⁵⁸.

Αυτός ο στόχος ήταν η ανεξαρτησία. "Η μορφή επίτευξης αυτού του στόχου μέσω της επιτήρησης είναι μία διαδικασία που έχει χρησιμοποιηθεί και άλλες φορές όπως στη περίπτωση της Αυστρίας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά αυτό δεν βάζει σε κίνδυνο την πλήρη ανεξαρτησία που είναι και θα παραμείνει τελικός στόχος"⁵⁹. Το 2007 ο

56 Tim Haughton, When Does the EU Make a Difference? Conditionality and the Accession Process in Central and Eastern Europe, POLITICAL STUDIES REVIEW: 2007 VOL 5, 233–246

57 Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στο πρακτορείο AFP, http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministrit_te_Puneve_te_J_6877_1.php?kc=0,20,0,0,0

58 Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στο πρακτορείο Reuters, http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministrit_te_Puneve_te_Jash_6872_1.php?kc=0,20,0,0,0

59 Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στη "Φωνή της Αμερικής",

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

νέος υπουργός εξωτερικών της χώρας Λουλιζίμ Μπάσα δήλωνε ένθερμος υποστηρικτής των προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας για την ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου.

Στις αρχές του 2008 πριν ακόμα από την ανεξαρτητοποίηση της χώρας ο αλβανός πρωθυπουργός αρνιόταν να δεχθεί πώς η ανεξαρτησία του Κοσόβου θα σήμαινε την αναγέννηση μίας "Μεγάλης Αλβανίας". Στις 29 Οκτωβρίου 2009 στο συνέδριο των αλβανών διπλωματών στα Τίρανα ο υπουργός Εξωτερικών της Αλβανίας τόνισε χαρακτηριστικά πώς " Έχει ξοδευτεί πολύ ενέργεια, χρόνος, μελάνη και χαρτί για τη δημιουργία της ιδέας της Μεγάλης Αλβανίας. Εμείς από τη πλευρά μας ήμασταν επίσης υποχρεωμένοι να ξοδεύουμε χρόνο και ενέργεια για να διασφαλίσουμε τους γείτονες μας, τους εταίρους μας και όποιον ενδιαφέρεται ότι η Αλβανία είναι και θα είναι αυτή που πάντα ήταν ούτε μικρότερη ούτε μεγαλύτερη " ⁶⁰.

Το 2014 στην πόλη Πρίζρεν πραγματοποιήθηκε κοινή συνεδρίαση ανάμεσα στο Κόσοβο και την Αλβανία με τον πρωθυπουργό του Κοσόβου, Χασίμ Θάσι να την χαρακτηρίζει ως ένα νέο κεφάλαιο. " Οι ειδικοί μας θα συνεργαστούν για να προσδιορίσουν τομείς στους οποίους μπορεί να εμβυθυνθεί η συνεργασία ώστε να αξιοποιηθούν οι τεράστιες ευκαιρίες που προσφέρει η βελτίωση των υποδομών μεταξύ των δύο χωρών " ⁶¹. Στη συνάντηση αυτή οι δύο χώρες ήρθαν σε συμφωνία για πολλά σημαντικά θέματα. Κάποιες από τις βασικές συμφωνίες που υπεγράφησαν είναι αυτή για τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών, για τις μεταφορές και τις υποδομές καθώς και για την οικονομική ενίσχυση των περιοχών Πρέσεβο και Μπουγιάνοβατς, που βρίσκονται στη νότια Σερβία.

Η προετοιμασία για την ενσωμάτωση στις ευρωπαϊκές δομές και, τελικά η προσχώρηση στην Ε.Ε. μέσα από την υιοθέτηση των ευρωπαϊκών προτύπων τίθεται ως μια μελλοντική πρόκληση για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ενώ η ταχύτητα με την οποία σημειώνεται πρόοδος στην πορεία αυτή εξαρτάται από τις χώρες της περιοχής⁶². Η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση χαρακτηρίζεται ως το νέο σημαντικό βήμα στις σχέσεις μεταξύ της Ε.Ε. και των Δυτικών Βαλκανίων. Επίσης διευκρινίζεται ότι η ΔΣΣ παραμένει ο χάρτης της ευρωπαϊκής πορείας των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων μέχρι τη μελλοντική προσχώρησή τους στην Ε.Ε.

http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministririt_te_Puneve_te_Jash_6928_1.php?kc=0,20,0,0,0

60 http://www.mfa.gov.al/web/FJALA_E_MINISTRIT_T_PUN_VE_T_JASHTM_8518_1.php?kc=0,20,0,0,0

61 "Κοινή συνεδρίαση των κυβερνήσεων Κοσόβου και Αλβανίας", <http://www.inewsgr.com/>, 11-01-2014

62 "Πιο κοντά στην ένταξη τα Δυτικά Βαλκάνια", <http://www.ant1news.gr>, 21-06-2003

3.3 Μία αποτίμηση της πορείας προς το " όνειρο "

Στις 17 Φεβρουαρίου 2008, το Κόσοβο κήρυξε μονομερώς την ανεξαρτησία του από τη Σερβία. Ενώ οι ΗΠΑ αναγνώρισαν γρήγορα την απόφαση, η κίνηση αυτή επικρίθηκε έντονα από τη Ρωσία. Μέχρι το τέλος του 2008, 22 από τα 27 μέλη της Ε.Ε αναγνώρισαν το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος. Τα υπόλοιπα πέντε κράτη μέλη της Ε.Ε. εξακολουθούν να μην αναγνωρίζουν το Κόσοβο σαν ανεξάρτητο κράτος (Κύπρος, Ελλάδα, Ρουμανία, Σλοβακία και Ισπανία). Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, παρά τις διαφωνίες των πέντε αυτών κρατών η Ε.Ε. δέχεται ότι το Κόσοβο έχει ευρωπαϊκή προοπτική. Παρόλα αυτά από κάθε άποψη, παραμένει πολύ μακριά από την εκπλήρωση βασικών προϋποθέσεων και αναγκών που απαιτούνται για την τελική προσχώρηση. Από οικονομική άποψη, είναι η φτωχότερη περιφέρεια της Ευρώπης.

Πρέπει να κάνει περαιτέρω πρόοδο στην ίδρυση και την εδραίωση του κράτους δικαίου. Επιπρόσθετα πρέπει να αγωνιστεί κατά της διαφθοράς, του ξεπλύματος μαύρου χρήματος και του οργανωμένου εγκλήματος, αποδεικνύοντας απτά αποτελέσματα. Πρέπει επίσης να ενισχυθεί η ικανότητα, η ανεξαρτησία και ο επαγγελματισμός της δημόσιας διοίκησης και να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας και της εταιρικής διακυβέρνησης⁶³. Το Κοσσυφοπέδιο έχει να εξασφαλίσει την πλήρη διαφάνεια σε ότι αφορά το κομμάτι της δημόσιας διοίκησης. Πρέπει να εκπληρώνονται τα βασικά κριτήρια της αντικειμενικότητας και της διαφάνειας.

Η ένωση, μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων προσπαθεί να οδηγήσει τη χώρα σε μια διαδικασία εξευρωπαϊσμού. Η διατήρηση μίας ευρωπαϊκής νοοτροπίας θα εκπληρώσει τους βασικούς στόχους που η Ε.Ε. θέτει ως κίνητρο για την ένταξη. Πολλές από τις πρωτοβουλίες της Ε.Ε. στο Κοσσυφοπέδιο έχουν και ως στόχο να ενισχύσουν τις δημοκρατικές πρακτικές και τους θεσμούς και να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό-πολιτικό σύστημα που εγγυάται τα δικαιώματα των ατόμων και των ομάδων, υποστηρίζει το κράτος δικαίου, και έχει την ικανότητα να δημιουργήσει ένα αποδεκτό και νόμιμο σύστημα διακυβέρνησης⁶⁴.

Εκτός από αυτή τη διαδικασία του εκδημοκρατισμού, υπάρχει επίσης και ένα επίπεδο οικοδόμησης του κράτους στο οποίο η Ε.Ε. προσπαθεί να δημιουργήσει τις

63 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, "Έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση", Ημερομηνία 9-11-2005, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/EL/1-2005-561-EL-F1-1.Pdf>

64 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, "Έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση", Ημερομηνία 9-11-2005, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/EL/1-2005-561-EL-F1-1.Pdf>

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

συνθήκες μέσα από τις οποίες ένα κράτος γίνεται έτοιμο για ένταξη. Σε κάποια ζητήματα υψίστης σημασίας για την πορεία ενός κράτους στους κόλπους της η ένωση έχει καταφέρει κάποιες εφαρμόσιμες λύσεις.

Συμπεράσματα

Η προσπάθεια διατήρησης του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος, μαζί με αυτά που έχουν επιτευχθεί, στο επίπεδο που είχαν επιτευχθεί, είναι μια περίπλοκη και επίπονη διαδικασία, που έχει κάνει τους συμμετέχοντες σε αυτήν να προσκομίζουν αρκετά οφέλη αλλά και να μη μπορούν να απαλλαγούν από το κόστος αυτής της προσπάθειας. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια διαδικασία που από τότε που ξεκίνησε, συνεχίζεται στο διηνεκές και γίνεται όλο και πιο σύνθετη και πιο δυναμική.

Το ζήτημα της διεύρυνσης στο βαλκανικό χώρο κρίνεται ως μία μεγάλη πρόκληση για την Ε.Ε. και μία ιστορική ευκαιρία για τη δημιουργία ενός ενιαίου πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού χώρου. Η διαδικασία διεύρυνσης θα ευνοήσει τόσο τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., όσο και τις υποψήφιες χώρες, θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ε.Ε. και θα προωθήσει τη σταθερότητα στο σύνολο της Ευρώπης.

Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης είναι το βασικό εργαλείο της Ε.Ε. για την ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στους κόλπους της. Η διαδικασία αυτή, έχει πολλές διαστάσεις καθώς στοχεύει στην σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής μέσω δύο βασικών εργαλείων. Την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας και την προοπτική της προσχώρησης στην Ε.Ε. Κάθε χώρα μπορεί να αγγίξει την ένταξη της στην Ε.Ε., εφόσον εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της, όπως αυτές διαπιστώνονται στις ετήσιες εκθέσεις της επιτροπής.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει σημαντικές βοήθειες στις Βαλκανικές χώρες κατά τη σταδιακή τους πορεία προς αυτήν. Αυστηρά κριτήρια εφαρμόζονται σε όλες τις χώρες που επιδιώκουν την ένταξη τους. Κάθε κεφάλαιο που ανοίγει και κλείνει είναι αποτέλεσμα της προόδου των μεταρρυθμίσεων από τις υποψήφιες χώρες. Η ευρωπαϊκή προοπτική παρέχει ένα ισχυρό κίνητρο για τις χώρες της περιοχής τόσο σε επίπεδο οικονομικής αλλαγής όσο και στο επίπεδο των διμερών τους σχέσεων.

Η Σερβία είναι μία χώρα με εμφανή πρόοδο στις κινήσεις της με σκοπό την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό όμως από μόνο του δεν αρκεί προκειμένου να γίνει πλήρες μέλος. Η αναγνώριση του Κοσόβου είναι από τα πιο σημαντικά πράγματα από τα

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

οποία η Σερβία πρέπει να προχωρήσει. Βέβαια η στάση της μέχρι στιγμής στο θέμα αυτό παραμένει αρνητική. Παρά τις κινήσεις εξομάλυνσης του έχουν γίνει και από τις δύο πλευρές η άρνηση της Σερβίας στο θέμα της αναγνώρισης, παραμένει αγκάθι στην τελική διευθέτηση του ζητήματος.

Από την άλλη πλευρά η μονομερής απόφαση του Κοσόβου να κηρύξει την ανεξαρτησία του από τη Σερβία, τον Φεβρουάριο του 2008, δεν αποτέλεσε παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου. Αυτό τουλάχιστον απεφάνθη το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ICJ) στις 22 Ιουλίου 2010. Το Κόσοβο αναγνωρίζεται σήμερα από πολλές χώρες. Για να αναγνωριστεί όμως ως ανεξάρτητο κράτος από τον ΟΗΕ απαιτούνται τα 2/3 του συνόλου των χωρών κρατών-μελών καθώς και η έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η οποία προσκρούει στην άρνηση της Κίνας και της Ρωσίας. Επίσης, αν επιχειρήσει να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ, θα είναι σύμμαχος με την Ισπανία που δεν το έχει αναγνωρίσει.

Η πίεση που ασκεί η Ε.Ε. μέσω του εργαλείου της πολιτικής αιρεσιμότητας απευθύνεται κυρίως στη Σερβία αυτή τη στιγμή. Η Ένωση δίνει το κίνητρο της ένταξης αλλά υπό προϋποθέσεις. Για να γίνει αυτό θα πρέπει η Σερβία να προχωρήσει στην αναγνώριση του Κοσόβου. Αν η Σερβία δεν το κάνει τότε θα υπάρξουν και οι αντίστοιχες κυρώσεις. Η τακτική του μαστίγιου και του καρότου μπορεί να επιβραβεύσει τη χώρα μπορεί όμως και να την τιμωρήσει. Στο ενδεχόμενο αυτό η χώρα χάνει τη δυνατότητα βοήθειας και αυτόματα η πορεία προς την Ένωση διακόπτεται. Μπορεί ο ακραίος εθνικισμός να έχει υποχωρήσει όμως η Σερβία ακόμα κρατάει αρνητική στάση σε μία ενδεχόμενη αναγνώριση του Κοσόβου σαν ανεξάρτητο κράτος.

Βιβλιογραφία

- Όθωνας Αναστασάκης, «Τα Δυτικά Βαλκάνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα πολιτικά κριτήρια», Καθημερινή, 20 Απρ. 2008.
- Ιωάννης Αρμακόλας και Θάνος Ντόκος, επιμ., Από τα Βαλκάνια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Προκλήσεις και Προοπτικές στον 21ο Αιώνα, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 2010
- Dimitar Bechev, "Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe", Journal of Southern Europe and the Balkans, Routledge Taylor and Francis Group, Volume 8, Number 1, April, 2006
- " Βελτιωμένες οι διμερείς σχέσεις Σερβίας – Βοσνίας ", <http://www.newsbeast.gr/>, Ημερομηνία 21-08-2014
- " Βρυξέλλες: Ξεκινούν οι δύσκολες συνομιλίες μεταξύ Σερβίας-Κοσόβου ", Εφημερίδα " ΤΟ ΒΗΜΑ, Ημ.09-02-2015
- Ντούσαν Γιάνιτς, Συνέντευξη με τη Deutsche Welle, <http://www.dw.com>
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, THE EU'S ENLARGEMENT POLICY, <http://eur-lex.europa.eu>, Brussels, 9.11.2005
- Βασίλης Δαλιάνης, Ιστορική συμφωνία μεταξύ Σερβίας και Κοσόβου, Εφημερίδα " ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ", Ημ.19-04-2013
- David Dhinnemore, "Stabilisation and Association Agreements: Europe Agreements for the Western Balkans?", European Foreign Affairs, Vol. 8, 2003
- European Commission, "Regional Strategy Paper 2002-2006, CARDS Assistance Programme to the Western Balkans
- Michael Emerson, Senem Aydın, Gergana Noutcheva, Nathalie Tocci, Marius Vahl and Richard Youngs, The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood, Centre for European Policy Studies, No. 223/July 2005
- Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Περιφερειακή Προσέγγιση, http://www.greekembassy.hu/greek/thematiki_enotita_1/policy%20in%20balkans.htm
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Επανεξέταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, <http://eurlex.europa.eu>, Βρυξέλλες, 18.11.2015
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Τα Δυτικά Βαλκάνια, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.5.2.html
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης (Ιούνιος 1993)-Συμπεράσματα της

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

Προεδρίας, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_el.htm.

- "Ένταση στις σχέσεις Σερβίας - Κοσόβου", Εφημερίδα " Η ΑΥΓΗ ", Ημ. 14-10-2015
- ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, "Έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση", ημερομηνία 9-11-2005,
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/EL/1-2005-561-EL-F1-1.Pdf>
- Tim Haughton , When Does the EU Make a Difference? Conditionality and the Accession Process in Central and Eastern Europe, POLITICAL STUDIES REVIEW: 2007 VOL 5, 233–246
- "Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, το μεγαλύτερο επίτευγμα της τριμερούς συνεργασίας", Εφημερίδα "Η ΑΥΓΗ", Ημερομηνία 15-05-2013
- Χασίμ Θάτσι, Συνέντευξη σε τηλεοπτική εκπομπή του κρατικού ραδιοτηλεοπτικού σταθμού του Μαυροβουνίου RTCG, <http://www.rtcg.me/lajmet/70003/lajmet-23102014.html>
- Άρης Καλλιριμιτζής, "Παραμένει το «δηλητήριο» μεταξύ Κροατίας και Σερβίας", <http://m.dw.com>, 31.03.2016
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 533/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004, για τη σύναψη ευρωπαϊκών εταιρικών σχέσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004R0533:20080318:EL:PDF> (12/9/2009).
- "Κοινή συνεδρίαση των κυβερνήσεων Κοσόβου και Αλβανίας", <http://www.inewsgr.com>, 11-01-2014
- Αγγελική Κουγιάννου, "Οδοιπορικό της HuffPost Greece: Μύθοι και αλήθειες για το Κόσοβο. Ή όσα δεν γνωρίζετε", <http://www.huffingtonpost.gr>, 14-12-2014
- "Μαυροβούνιο υπέρ Κοσόβου", ΣΚΑΪ.gr, Ημερομηνία 09-10-2008
- André De Munter, " Τα Δυτικά Βαλκάνια", Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ημερομηνία 12/2016,
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.5.2.html
- Μπάρι Κάνι / Διογένης Δημητρακόπουλος, " Συμφωνία Σερβίας-Κοσόβου με διαφορετικές ερμηνείες", Capital.gr, Ημ. 26-08-2015
- Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στη "Φωνή της Αμερικής",
http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministrit_te_Puneve_te_Jash_6928_1.php?kc=0_20,0,0,0
- Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στο πρακτορείο

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

- AFP, http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministrit_te_Puneve_te_J_6877_1.php?kc=0,20,0,0,0
- Μπεσνίκ Μουσταφάι, Συνέντευξη στο πρακτορείο Reuters, http://www.mfa.gov.al/web/Interviste_e_Ministrit_te_Puneve_te_Jash_6872_1.php?kc=0,20,0,0,0
 - N.Nikolaidis and R.Howse "This is my Europe : narrative as power", Journal of Common Market Studies 40(4), p767-792
 - Ερμιόνη Ντράνου, "Η Διεύρυνση Της Ε.Ε. Στα Δυτικά Βαλκάνια", Power Politics, Ημερομηνία 15-09-2015
 - "Πιο κοντά στην ένταξη τα Δυτικά Βαλκάνια", <http://www.ant1news.gr>, 21-06-2003
 - Νεμάνια Ρούγεβιτς, Κροατία και Σερβία στη μάχη των εξοπλισμών, <http://m.dw.com>, 16.01.2016
 - "Σερβία: Έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση", <https://left.gr>, Ημερομηνία 15.12.2015
 - Σερβία-Κροατία: 20 χρόνια από την επιχείρηση " Καταιγίδα ", <http://gr.euronews.com>, 04-08-2015
 - Daniel Serwer, Συνέντευξη στην εφημερίδα " ΤΑ ΝΕΑ", Ημ. 26-1-13
 - "Στην ανάγκη συνεχούς διαλόγου συμφώνησαν οι πρόεδροι Σερβίας-Κροατίας", <http://newpost.gr>, Δημοσίευση 16 Οκτωβρίου 2013
 - "Συμφωνία «ορόσημο» για την ομαλοποίηση σχέσεων Σερβίας-Κοσόβου", ΣΚΑΪ.gr, Ημ. 26-08-2015
 - "Συνάντηση των ηγετών Σερβίας- Τουρκίας- Βοσνίας-Ερζεγοβίνης", <http://www.antinews.gr/>, Ημ. 26-4-2011
 - Σύναψη διπλωματικών σχέσεων για ΠΓΔΜ και Κόσοβο, <http://www.skai.gr>, Δημοσίευση:18/10/2009
 - " Τα Σκόπια αναγνώρισαν το Κόσοβο ", Εφημερίδα "ΤΟ ΕΘΝΟΣ", Ημερομηνία 10-10-2008
 - Εύαγγελος Τέμπος, "Η Διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι Πρώτες Αποτιμήσεις" <http://www.elesme.gr>
 - The Club of Three and Bertelsmann Stiftung, "The Balkans and the European Responsibilities, Conference Report, 2000
 - The Columbia Journal of European Law:" The Shadow of Enlargement: Can the European Neighborhood Policy achieve compliance?, Amichai Magen, 2006
 - Νικόλαος Τζιφάκης. "Η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δυτικά Βαλκάνια", Ομιλία για την εκδήλωση του Κέντρου Ενημέρωσης και Προώθησης Κοινοτικών και

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

- Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, στο ΕΒΕΑ, 30 Μαΐου 2002
- Νικόλαος Τζιφάκης και Αστέρης Χουλιάρης, επιμ., Η Διεθνής Αναπτυξιακή Βοήθεια στα Βαλκάνια: Οι Αντιφάσεις της Γενναιοδωρίας, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2007

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΟΒΟΥ